

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังได้รับความสนใจ เนื่องจากเป็นปัญหาใกล้ตัวที่นับวันจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จากเหตุการณ์ที่ปรากฏถึงการคัดค้านโครงการต่างๆ ของรัฐที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหลายโครงการ ประชาชนหยิบยกปัญหาเรื่องผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากโครงการนั้น ๆ อันเป็นการสะท้อนว่าตนเองเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐ ทั้งจากปัญหาสภาพแวดล้อมและวิถีการดำรงชีวิตที่อาจเปลี่ยนแปลงไป แต่ประชาชนกลับไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ เพื่อความเข้าใจและเตรียมความพร้อม ตลอดจนการรักษาสิทธิประโยชน์ของตนหากจะต้องได้รับผลกระทบ อันเป็นการไม่เคารพสิทธิของประชาชนและไม่สอดคล้องกับกระแสประชาธิปไตยที่ประชาชนเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นความขัดแย้งดังกล่าวเป็นปัญหาที่ยังไม่มีแนวทางคลี่คลายไปในทางที่ดี บางโครงการภาครัฐยังยืนยันที่จะดำเนินโครงการต่อไป ในขณะที่ภาคประชาชนก็ยืนยันที่จะคัดค้านโครงการจนถึงที่สุดเช่นเดียวกัน เป็นปัญหาความขัดแย้งที่มีพื้นฐานทางความคิดในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละฝ่ายที่ยังไม่สามารถประนีประนอมกันได้

โครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง เป็นอีกโครงการหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาความขัดแย้งของภาครัฐและประชาชน เนื่องมาจากประชาชนอ้างว่าไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการ เมื่อโครงการดังกล่าวเริ่มดำเนินการมาช่วงระยะเวลาหนึ่งจึงเกิดข้อคัดค้านจากประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการมากมาย ประกอบกับโครงการดังกล่าวเป็นโครงการระหว่างประเทศที่ทำความตกลงร่วมกันระหว่าง ประเทศจีน ไทย เวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) อันสืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion - GMS) และความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง – แม่น้ำโขง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าระหว่างประเทศในแม่น้ำล้านช้าง – แม่น้ำโขง ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือโครงการนี้เป็นหนึ่งในหลาย

โครงการที่กระทำในแม่น้ำโขงอันอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีอยู่มากมายมหาศาลในแม่น้ำโขง

จากสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงของโครงการดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการให้ความสนใจปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการของรัฐซึ่งรวมถึงโครงการระหว่างประเทศของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ว่าในกระบวนการพิจารณาตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ของรัฐ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนซึ่งภาครัฐอ้างว่าจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ได้มีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็น หรือแม้กระทั่งปฏิเสธไม่ยอมรับโครงการหรือไม่ และรัฐยอมรับฟังและนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการใดๆ ด้วยหรือไม่เพียงใด

หากพิจารณาจากสภาพปัญหาของโครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง แล้วจะเห็นได้ว่าโครงการดังกล่าวมิได้ส่งผลกระทบต่อรัฐหนึ่งเพียงรัฐเดียวเพราะเป็นโครงการระหว่างรัฐ 4 รัฐ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงต้องศึกษาว่าตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันอาจจะยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนของแต่ละรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือมีหลักการดังกล่าวแล้วแต่ยังไม่เพียงพอหรือไม่ และมีข้อต้องพิจารณาต่อไปว่าจากปัญหาของข้อกฎหมายดังกล่าวรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริบทของสังคมอื่นมีรูปแบบอย่างไรและจะสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประเทศในแถบลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เป็นอยู่ได้หรือไม่ เพียงใด

2.วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้งของโครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง

1.2.2 เพื่อทราบถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะเพื่อให้มีการตราและแก้ไขกฎหมายในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. สมมติฐานการศึกษา

กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศยังไม่ครอบคลุมถึงกรณีการดำเนินโครงการระหว่างประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงในการให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจ จึงควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายระหว่างประเทศและประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงควรมีการทำ ความตกลงร่วมกันเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการ

4. วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัย สนธิสัญญา วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และศึกษาเพื่อช่วยให้เข้าใจปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อม และแสดงให้เห็นถึงหลักกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันว่ามีหลักการดังกล่าวหรือไม่ เพื่อนำมาวิเคราะห์ว่าควรจะมีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมต่อไป

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจและรับทราบถึงปัญหาในการดำเนินโครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง – แม่น้ำโขง และทำให้ทราบถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบของกฎหมาย และประเด็นปัญหาความขัดแย้งของโครงการอันจะนำไปสู่การพิจารณาหาแนวทางในการแก้ปัญหาและเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการอย่างแท้จริง

